https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-332-70
УДК 338.242.3(4/.9)

ТЮРІНА Ніла
Хмельницький національний університет
https://orcid.org/0000-0003-1337-1460
e-mail: nilatyurina@gmail.com
НАЗАРЧУК Тетяна
Хмельницький національний університет
https://orcid.org/0000-0001-9153-0733
e-mail: nazarchuktatiana@gmail.com
ГУРНИЦЬКИЙ Олексій
Хмельницький національний університет

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС КОНТРОЛІНГУ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Означено важливість та розвиток контролінгу у зарубіжних країнах та причини не достатнього впровадження його на вітчизняних підприємствах. Розглянуто теоретичні напрацювання основ контролінгу авторами німецької школи ділового адміністрування. Проведено аналітичне дослідження щодо визначення сутності категорії «контролінг» зарубіжними та вітчизняними науковцями. Зроблено висновки, що координування системи управління за допомогою контролінгу є основною і переважною його метою на зарубіжних підприємствах. Встановлено, що контролінг розглядається як цілеспрямована система планування і контролю, визначення цілей та внутрішнього консалтингу. Визначено, що контролінг трактується як система управління процесом досягнення кінцевих цілей і результатів діяльності підприємств, як міжфункціональний інструмент управління, що сприяє процесу прийняття управлінських рішень за допомогою цілеспрямованої обробки та постачання інформації. Досліджено, що практичне використання контролінгу у системі ефективного управління підприємством реалізується зі застосуванням відповідного методичного інструментарію. Обгрунтовано різноплановість використання контролінгу у функціональних напрямках діяльності підприємств, що стосуються: антикризового управління, економічної безпеки, формування засад фінансового контролінгу, інноваційного управління, стратегічного управління. Сформовано змістовну характеристику теоретичного базису системи контролінгу

Ключові слова: контролінг; управління; координування управління; інструменти контролінгу

TYURINA Nila, NAZARCHUK Tatiana, HURNYTSKYI Oleksii
Khmelnytskyi National University

THEORETICAL BASIS OF CONTROL: FOREIGN AND DOMESTIC EXPERIENCE

The importance and development of controlling in foreign countries and the reasons for its insufficient implementation at domestic enterprises are determined. The theoretical development of the basics of controlling by the authors of the German school of business administration is considered. An analytical study of the essence of the "controlling" category was conducted by foreign and domestic scientists. It was concluded that the coordination of the management system with the help of controlling is its main and predominant goal at foreign enterprises. It is established that controlling is considered as a purposeful system of planning and control, definition of goals and internal consulting. It was determined that controlling is interpreted as a management system of the process of achieving the final goals and results of the enterprises, as a cross-functional management tool that contributes to the process of making management decisions with the help of purposeful processing and supply of information. It has been investigated that the practical use of controlling in the system of effective management of the enterprise is realized with the use of appropriate methodological tools. The diversity of the use of controlling in the functional areas of enterprise activities related to: anti-crisis management, economic security, formation of the foundations of financial controlling, innovative management, strategic management is determined. A meaningful description of the theoretical basis of the controlling system has been formed

Keywords: controlling; management; management coordination; controlling tools

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасне бізнес-середовище характеризується підвищеним рівнем невизначеності, посиленням глобальної конкуренції, кризовими умовами, спровокованими як екзогенними так і ендогенними факторами. Саме за цих обставин актуальним є пошук нових підходів до розвитку та практичної реалізації систем управління підприємствами, що базується на сучасних вимогах та принципах. У зв'язку з цим зростає інтерес до такої концепції управління, як контролінг. Контролінг – це підсистема управління, що координує діяльність усієї системи менеджменту організації. Основний акцент зосереджено на плануванні та контролю діяльності структурних підрозділів підприємства й координації діяльності системи управління підприємством в цілому, тобто управління управлінням [1]. Щоб погодитись з таким твердженням необхідно детальніше розглянути теоретичні основи та практичні можливості впровадження контролінгу у діяльність господарюючих суб'єктів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Потреба в системній інтеграції різноманітних процесів управління підприємствами була однією з причин виникнення контролінгу. Трансформація концепцій контролінгу та його змістовного наповнення свідчить про постійний розвиток наукових напрацювань та ефективність практичної реалізації контролінгу.

Науковцями-практиками було створене відповідне методичне забезпечення контролінгу, використання якого дозволило підвищити якість управлінських рішень та ефективність системи управління в цілому за суб'єктами господарювання. Однак, така позитивна практика спостерігається в основному на зарубіжних підприємствах. Відслідковується пряма залежність між рівнем теоретичних напрацювань та їх практичним впровадженням, що підтверджує німецька школа ділового адміністрування. Мабуть тому, що у витоків створення та розвитку теорії і практики контролінгу було багато німецьких науковців. Так, вагомий внесок за цим науковим напрямком зробили такі зарубіжні науковці та фахівці- практики: Э.Майер, Р. Манн, Й. Вебер, Х. Кюппер, А. Дайле, Д. Джексон, Р. Ентоні, Т. Райхман, К. Серфлінг, Х. Фольмут, Д. Хан, П. Хорват. Успішно також за зазначеним науковим спрямуванням працюють й вітчизняні вчені, зокрема: Говорушко Т.А., Голов С. Ф., Гоголь Т. А., Баюра Д., Івахненков С.В., Одноволик В.І., Морозов Д. М. Петренко С. Н., Пушкар М. С., Савчук В. П., Скоробогатова Н.Є., Коробка С.В., Терещенко О.О. та багато інші.

Не зважаючи на велику кількість напрацювань у сфері контролінгу та їх вагому наукову значимість є потреба в систематизації існуючих теоретичних напрацювань та зведення їх в єдину змістовну характеристику теоретичного базису з виділенням ключових пріоритетів, рівнів, видів та методичного інструментарію для розуміння й переконання у необхідності практичної реалізації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Дослідити теоретичні основи, ключові орієнтири, переваги, сферу й інструментарій та сформувати теоретичний базис контролінгу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як ми уже зазначали, основною причиною виникнення контролінгу у теорії та практиці управління - була потреба в системній координації управління бізнес-процесами підприємств. Практичне впровадження контролінгу на іноземних підприємствах дозволило підвищити рівень координованості процесів планування, контролю, обліку, аналізу та регулювання, створити відповідне методичне, інформаційне забезпечення, підвищити якість управлінських рішень та ефективність системи управління в цілому [1]. Наразі це надзвичайно важливо для підприємств, що працюють в умовах невизначеності. Незважаючи на те, що перші згадування контролінгу зустрічаються ще у XV столітті, до сьогодні не існує чіткого розуміння даної категорії, її функціональних особливостей, що постійно трансформуються під впливом розвитку наукових досліджень та змінами у розвитку соціально-економічних систем.

Наразі контролінг, як невід'ємна частина системи управління діяльністю компаній, широко використовується в економічно розвинених країнах. Практично відсутні компанії, де використання контролінгу, у тій чи іншій мірі, не слугувало б запорукою їх успіху на ринку. Це обумовлене тим, що контролінг виступає в якості ефективного інструменту, представляє реальні шанси бізнесу для протистояння в конкурентній боротьбі. Часто практикуючі в бізнесі менеджери розглядають контролінг як важливу складову управління та ототожнюють його зі своєрідним навігаційним устаткуванням цього управління, що дозволяє краще орієнтуватись та виживати в ринкових умовах.

В Україні концепція контролінгу, на жаль, не отримала належного практичного використання. Можливо це пов'язано із тим, що не достатньо напрацьовані теоретичні дослідження вітчизняними науковцями, і це, у свою чергу, призвело до пасивної практичної реалізації. Крім того, впровадження контролінгу на українських підприємствах чомусь зводилось лише до створення відповідної структури, що потребувала б додаткових витрат. Варіант щодо закріплення повноважень, пов'язаних з впровадженням контролінгу на підприємстві, іншим особам, наприклад, менеджерам структурних підрозділів або аналітикам не отримав розповсюдження. Розглянемо детальніше можливості та переваги контролінгу.

Розпочнемо із сутнісної характеристики контролінгу. Існує велика кількість визначень цього поняття. Діапазон їх коливається від європейського варіанту управлінського обліку до признання контролінгу філософією управління. Різноманіття підходів до визначення змісту контролінгу свідчить, що він є актуальним напрямком, який розвивається в теоретичній області та практиці управління діяльністю суб'єктів господарювання.

В таблиці 1 наведено трактування контролінгу авторами, яких вважають засновниками контролінгу, що розпочинали з практичної його реалізації, а потім сформували теоретичне підгрунтя. Це представники, так званої, німецької школи ділового адміністрування.

Порівнюючи й аналізуючи зміст визначень, наведених у таблиці 1 робимо висновки, що ключовим у їх більшості є слово «координування» і контролінг – це найважливіший засіб успішного функціонування підприємства, тому що він: координує діяльність підприємства і це є його основною метою; забезпечує необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень шляхом інтеграції процесів збору, обробки, підготовки, аналізу та інтерпретації інформації; надає інформацію для управління трудовими та фінансовими ресурсами; забезпечує виживання підприємства на рівнях стратегічного та тактичного управління; сприяє оптимізації залежності «виручка - витрати – прибуток».

Таблиця 1

Трактування поняття «контролінг» авторами німецької школи ділового адміністрування

Автор	Трактування сутності контролінгу
Манн Р., Майер Э. [2]	- система управління процесом досягнення кінцевих цілей і результатів діяльності фірми - система управління прибутком підприємства - система регулювання витрат та результатів діяльності, що допомагає в досягненні цілей підприємства
Вебер Й. [8]	- координування та управління соціальною системою, що допомагає керівникам в процесі розв'язання ним загальної задачі координування системи управління з акцентом на планування, контроль та інформування
Хорват П. [4]	- система налаштовування підприємства на координування, реагування і адаптацію до мінливих зовнішніх і внутрішніх умов, з метою досягнення поставлених цілей, тобто сприяти здійсненню орієнтованого на результат управління підприємством
Райхман Т. [5]	- орієнтується на досягнення результату, основна задача контролінгу – це збір та обробка інформації в процесі розробки, координації і контролю за виконанням планів на підприємстві
Кюппер Х.Ю. [6]	- це координація системи управління на підприємстві, сприяє досягненню не однієї мети діяльності підприємства, а системи цілей, де головна роль приділяється вартісним цілям
Хан Д. [7]	- елемент управління соціальною системою, виконуючи свою головну функцію підтримки керівництва в процесі рішення ним загальної задачі координації системи управління з акцентом насамперед на задачі планування, контролю, інформування

Розглянемо як трактують дефініцію «контролінг» вітчизняні науковці (таблиця 2). Як видно з інформації, наведеної у таблиці 2, сучасне розуміння контролінгу досить різнобічне. Існують різні погляди на зміст, функції та цілі контролінгу. Трактування поняття «контролінг» різними авторами схоже тим, що контролінг має сприяти досягненню цілей підприємства, а відмінності - у визначенні того, як це буде відбуватись.

Узагальнюючи думки вітчизняних науковців (таблиця 2), а також, враховуючи точки зору й інших дослідників, розуміємо, що його доцільно розглядати як:

- концепцію ефективного управління підприємством для забезпечення довгострокового існування;
- складну структуру, що об'єднує в собі такі елементи: встановлення цілей, планування, облік, контроль, аналіз, управління інформаційними потоками й розробку рекомендацій для прийняття управлінських рішень;
- систему управління процесом досягнення кінцевих цілей і результатів діяльності підприємства;
- метод, мета якого – підвищити ефективність системи управління постійним порівнюванням поточних процесів в компанії з очікуваним результатом, оцінкою відхилень та актуалізацією цілей;
- міжфункціональний інструмент управління, що сприяє процесу прийняття управлінських рішень на підприємстві за допомогою цілеспрямованої обробки та постачання інформації.

Отже, контролінг – це концепція управління майбутнім станом підприємства, що можна представити як погодження динаміки розвитку усієї соціально-економічної системи і її складових, що орієнтована на бажаний стан розвитку у розрахунку на перспективу.

Таблиця 2

Трактування поняття «контролінг» вітчизняними науковцями

Автор	Трактування сутності контролінгу
Терещенко О.О. [9]	- спеціальна, саморегулююча система методів та інструментів, що спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства …, включає в себе інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль та внутрішній консалтинг… - система визначення цілей, прогнозування й планування механізмів, інструментів досягнення цих цілей та перевірки досягнення поставлених цілей
Морозов Д.М. [11]	-самоорганізуюча, цілеспрямована система планування та контролю, що забезпечує інтеграцію, послідовну організацію і координацію фаз процесу управління функціональних сфер, організаційних одиниць і проектів підприємства
Цигилик І.І., Мозіль О.І., Кірдякіна Н.В [10]	- система постійної оцінки усіх сторін діяльності підприємства, його підрозділів, керівників, співробітників з точки зору своєчасного й якісного виконання завдань стратегічного плану, виявлення відхилень і вжиття невідкладних заходів, щоб намічені рубежі були досягнуті за будь-яких змін господарської ситуації
Петренко С. Н. [12]	-синтез з елементів обліку, аналізу, контролю, планування, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів під час оперативного і стратегічного управління процесом досягнення кінцевої мети та результатів діяльності підприємства

Сучасна наука управління потребує додаткової систематизації концептуальних засад контролінгу з метою розробки науково-методичних засад підвищення ефективності управління та функціонування підприємств в умовах невизначеності. Проаналізуємо результати наукових досліджень сучасних вітчизняних науковців, що стосуються питань теоретичного наповнення та практичного використання контролінгу. Ці дослідження умовно можна згрупувати за такими напрямками: теоретичні дослідження сутності та категорій контролінгу; використання контролінгу у системі ефективного управління підприємством; використання методичного інструментарію контролінгу в управлінні; контролінг як

координатор стратегічного управління; контролінг в системі економічної безпеки підприємства; антикризове управління підприємством з використанням можливостей поточного та стратегічного контролінгу; формування фінансового контролінгу на промислових підприємствах; інформаційне забезпечення системи контролінгу на підприємстві тощо.

Розглянемо детальніше зазначені напрями досліджень. Більшість сучасних авторів погоджуються з науковцями-практиками, що започаткували контролінг, та розглядають його, як основний координатор системи управління підприємством. Це досягається завдяки поєднанню аналітичної, облікової, планової, контрольної, інформаційної складової, що є в основі визначення сутності контролінгу.

Так, Капліна А. [13] розглядає роль контролінгу як об'єднуючого базису основних елементів організації та управління діяльністю сучасного підприємства, як то: усі бізнес-процеси та пов'язані з ними витрати; центри відповідальності підприємства; системи планування та бюджетування; системи управлінського обліку та стратегічного управління; інформаційні потоки та інше. Автор зазначає, що контролінг створює мови для ефективного пошуку резервів, виявлення та усунення недоліків, що забезпечують як стратегічний, так і тактичний розвиток підприємства.

Баюра Д [14] досліджував концептуальні засади науково – методичного забезпечення контролінгу в управлінні підприємством в частині змістовного наповнення контролінгу з урахуванням трансформації цього економічного явища за останні роки. Автором було розглянуто основні моделі контролінгу, їх спільні та відмінні риси у зарубіжних країнах. Обґрунтовані основні функції, задачі, принципи, методи контролінгу та означено місце контролінгу у системі планування та контролю на рівні підприємства. Також автором було виконано структурування напрямів досліджень, що проводили зарубіжні та вітчизняні науковці й практики щодо науково-методичного розвитку контролінгу, а саме: Д. Хан - концептуальні положення та сутність контролінгу; П. Хорват - концепція контролінгу та методичні рекомендації організації управлінського обліку на підприємстві; С.Б. Ільїна - контролінг господарської та оперативної фінансової діяльності підприємства; Л. В. Балабанова - розвиток концепції маркетингового контролінгу; В. Л. Корінєв - контролінг у системі управління маркетингом на підприємстві; В. І. Одноволик - контролінг як інструмент забезпечення сталого розвитку підприємства; О.Є. Кузьмін - контролінг у сучасній системі менеджменту; Й. М. Петрович, Я. В. Панас - дослідження еволюції контролінгу у сучасній теорії та практиці управління вітчизняними підприємствами тощо. Таке структурування дозволило не тільки виділити напрями авторських досліджень, але, тим самим, продемонструвати еволюцію розвитку контролінгу.

Скоробогатова Н.Є. [15] розглядає особливості контролінгу за сучасних умовах господарювання. Автором було запропоновано методичні підходи щодо розробки та впровадження системи контролінгу на українських виробничих підприємствах з врахуванням динамічної зміни факторів навколишнього середовища та потенційних загроз сталого розвитку підприємства.

Теоретичним аспектам впровадження контролінгу в систему управління підприємством присвятив своє дослідження Коробка С.В. [16]. Автор стверджує, що однією з важливих передумов упровадження контролінгу на підприємствах, є зменшення управлінського ризику, а також розроблення механізму реагування на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Зважаючи, що система контролінгу ще недостатньо впроваджена в управлінську практику підприємств України, варто визначити пріоритети щодо напряму діяльності вітчизняних підприємств, можливості їх конкуренції з іноземними підприємствами в майбутньому та перспективи економічного розвитку. Це і визначає необхідність впровадження системи контролінгу в систему управління підприємством.

Наразі контролінг використовується і для реалізації функціональних напрямів діяльності, що стосуються економічної безпеки. Так В.В. Бойко у [17] розглядає інструменти контролінгу в системі економічної безпеки підприємства та зазначає важливість контролінгу в процесах мінімізації ризиків прийняття управлінських рішень на підприємстві в умовах невизначеності. Автором було розроблено матрицю узгодження завдань і пріоритетних заходів контролінгу з базовими функціональними складовими частинами економічної безпеки підприємства. Запропоновано реалізацію комплексу інструментів контролінгу в системі економічної безпеки, таких як: інституційно-правові, фінансово-економічні, організаційно-управлінські, науково-методологічні та інформаційно-комунікаційні.

Проблемам формування системи контролінгу міжнародної інноваційної діяльності підприємств було присвячене дослідження Одрехівського М. В., Пшик-Ковальської О. О. [18]. Ними сформовано структуру системи управління міжнародною інноваційною діяльністю підприємств, у якій контролінг реалізовується засобами управлінського обліку, аналізу, контролю та аудиту. Автори переконані, що розвиток та функціонування інноваційної системи підприємства в умовах міжнародної діяльності, неможливе без створення ефективної системи контролінгу інноваційної діяльності, яка б контролювала усі складові такої діяльності на стратегічному та оперативному рівнях, сприяла інформаційно-аналітичній підтримці ухвалення управлінських рішень.

Досить розповсюдженими є наукові дослідження з використання контролінгу в антикризовому управлінні. Так Кузнецова Г.В. [19] розглядає можливість формування механізму стратегічного контролінгу, орієнтованого на реалізацію функцій антикризового управління промисловими підприємствами за сучасних нестабільних умов господарювання.

Багато наукових досліджень присвячено фінансовому контролінгу. Демчук Н. І., Ткаченко Г. А. [20] своє наукове дослідження присвятили використанню фінансового контролінгу у забезпеченні економічної безпеки підприємства. Автори визначають, що фінансовий контролінг, є дієвою координаційною системою взаємозв'язку між формуванням інформаційної бази, фінансовим аналізом, фінансовим плануванням та внутрішнім фінансовим контролем. Він сконцентровує свої дії на найбільш пріоритетних напрямах фінансової діяльності підприємства, своєчасному виявленню відхилень фактичних результатів від запланованих та прийнятті оперативних управлінських рішень для нормалізації ситуації. Дослідники переконані, що застосування на підприємстві системи фінансового контролінгу дозволяє запобігти кризовому стану, визначити причини фінансових проблем та ефективно шукати шляхи їх вирішення. Головним завданням фінансового контролінгу, вважають автори, є утримання ліквідності та платоспроможності підприємства, що можливо досягти за умови фінансового планування одночасно з поточним аналізом фінансової стійкості. В продовження цього ж напряму досліджень, було проведено дослідження [21], де розглядались концептуальні засади фінансового контролінгу на промислових підприємствах.

Професор Гоголь Т. А. [22] також досліджував фінансовий контролінг як систему ефективного управління спільною діяльністю підприємств. Автором обґрунтовано, що фінансовий контролінг є системою ефективного управління фінансово-господарською діяльністю спільного підприємства, що включає планування, облік, контроль, аналіз, інформаційне забезпечення менеджменту для досягнення стратегічних та оперативних цілей спільного підприємства. Підкреслена стратегічна спрямованість фінансового контролінгу.

Розглядається фінансовий контролінг і як складова управління фінансами підприємства. Корбутяк А. Г. і Шевчук Ю. О. [24] узагальнили та доповнили визначення дефініції «фінансовий контролінг», визначили особливості стратегічного та фінансового контролінгу та обґрунтували необхідність його впровадження на підприємстві.

Крім того, у роботі Вареник В.М., Шпуряка О.В. [28] фінансовий контролінг розглядається з точки зору використання його інструментарію для досягнення та оцінювання результативності. Вводиться новий термін «рівень зрілості контролінгу», що є результативною оцінкою ефективності функціонування контролінгу на підприємстві, який розраховується експертним методом шляхом визначення суми балів за усіма вимірами.

Теоретичні положення стратегічного контролінгу та основні методи його здійснення були розглянуті в роботі Ястремської О. М. [23]. Доведено, що контролінг не обмежується лише контролем, а включає в себе управління, регулювання, контроль, нагляд, тобто його функціональне застосування набагато ширше та передбачає: інформування про події на підприємстві, консультування, координування, формування управлінських рішень відповідно до поставлених цілей. Контролінг забезпечує успішне функціонування підприємства у довгостроковому періоді завдяки реалізації стратегічних цілей на основі використання даних управлінського обліку. Автор трактує контролінг як систему управління, оскільки він здійснює координацію діяльності підприємства, що передбачає формалізацію алгоритму, здійснення самоаналізу ухвалених рішень, та означає керування процесом їх прийняття загалом. Зроблено висновок, що стратегічний контролінг формує цілісний погляд на діяльність підприємства в минулому, у поточному періоді та у майбутньому, що забезпечує комплексний підхід до вирішення проблем негативного впливу зовнішнього середовища.

Становленню системи оперативного контролінгу присвячена робота Матюха М. М. [25]. Автор розглядає постановку системи оперативного контролінгу, як елемент інформаційної бази прийняття управлінських рішень. Визначено роль підмножин контролінгу в системі управління підприємством, таких як: бюджетування (фінансово-економічний контролінг), BSC (стратегічний контролінг), KPI (контроль персональних показників). Встановлено, що оперативний контролінг є спеціалізованим інструментом, що опирається на індивідуальні показники різноманітних процесів та функціональних сфер діяльності підприємства.

Підсумовуючи короткий огляд лише не великої частини напрацювань вітчизняних науковців за останнє десятиріччя за тематикою, що стосується контролінгу можна зазначити таке. Напрями досліджень є різноплановими, стосуються в однаковій мірі як поглиблення теоретичних напрацювань, так і практичних аспектів впровадження контролінгу у діяльність підприємств. Переконуємось, що подальші дослідження контролінгу залишаються бути актуальними та потребують подальшого його розвитку.

Визначення сутності контролінгу авторами німецької шкіл ділового адміністрування, вітчизняними науковцями, дозволило розглядати контролінг як: процес, що передбачає проведення аналізу та оцінки діяльності підприємства для узгодження стратегічних цілей; особливу функцію управління, що має економічне спрямування і прогнозний характер з метою виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства; явище, що пов’язане з інформаційним забезпеченням системи управління підприємства в цілому. Тобто, контролінг можна розглядати як набір методів та інструментів для координації, планування, обліку, контролю та управління підприємством, а також як інформаційне, методичне й консультативне забезпечення управлінських рішень.

За результати даного та попередніх досліджень на рисунку 1 авторами сформована змістовна характеристика теоретичного базису контролінгу.

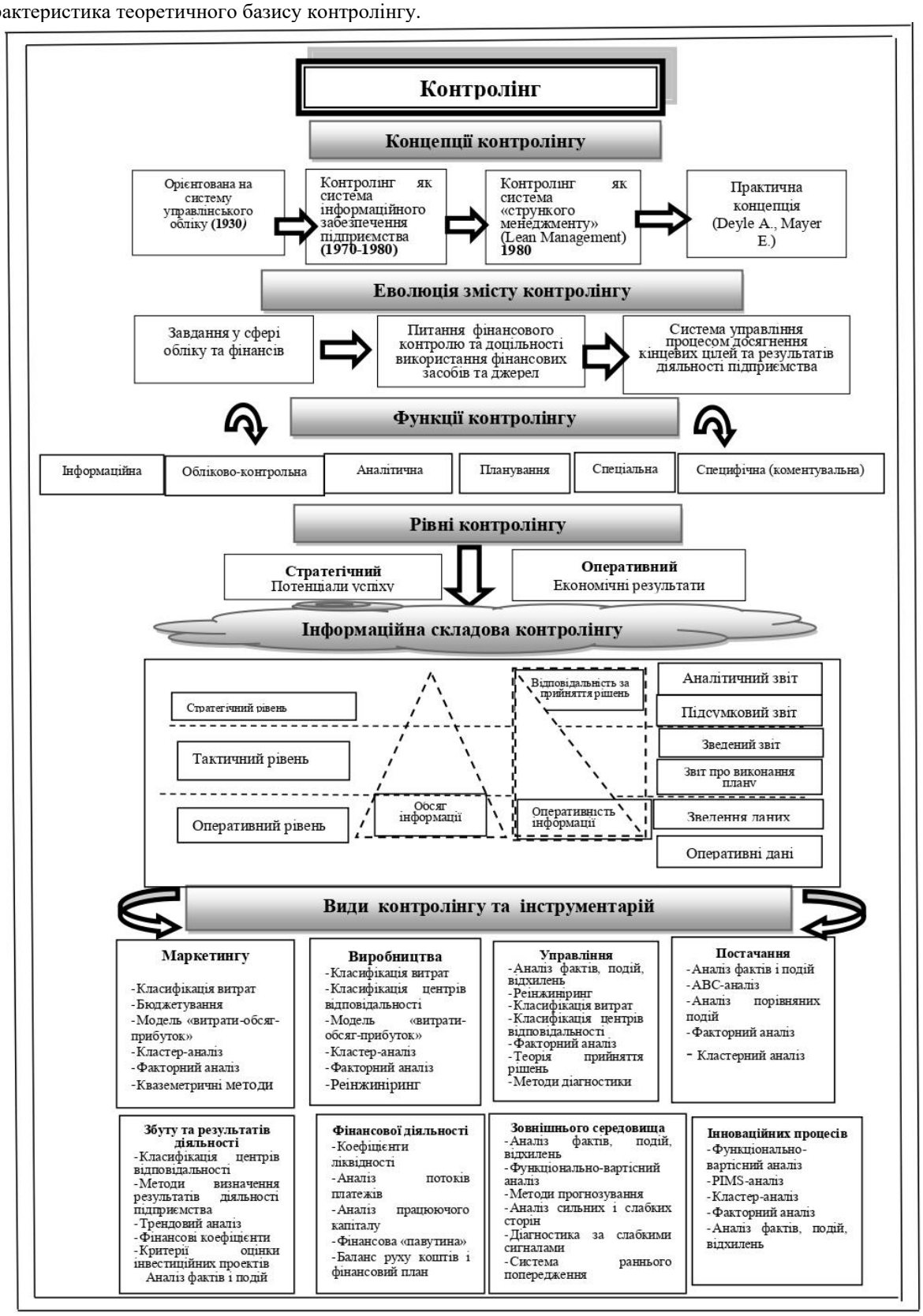

Рис. 1. Змістовна характеристика теоретичного базису системи контролінгу

Джерело: сформовано авторами

Світовий досвід переконує, що знання та використання напрацьованого методичного інструментарію контролінгу у практичній діяльності управлінців усіх рівнів є дуже поширеним [1,3]. Ефективна реалізація видів контролінгу потребує відповідного методичного інструментарію.

Поставлену мету можна досягнути завдяки додатково розвинутим контролінгом функціям координації діяльності підприємством, методичній підтримці його менеджменту та створеній можливості постійної адаптації бізнесу до змін у середовищі існування. Цілі досягнення можуть бути різні та залежати від умов реалізації бізнесу підприємства. У відносно стабільних умовах - це розвиток підприємства та збільшення вартості бізнесу, у кризових умовах - виведення бізнесу з кризи, відновлення платоспроможності, подальший розвиток тощо.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, авторами було проведено аналітичне дослідження теоретичного базису контролінгу, що стосується сутності, змістовного наповнення видів та його методичного інструментарію. Розглянуто теоретичні напрацювання основ контролінгу зарубіжними та вітчизняними науковцями та практиками. Сформовано змістовну характеристику теоретичного базису системи контролінгу. Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідженні практичного досвіду реалізації контролінгу на зарубіжних підприємствах та визначення можливостей адаптації його на вітчизняних суб'єктах господарювання.

Література

1. Bauer G. Einführung in das systemische Controlling. Auflage. Heidelberg. Carl Auer Verlag. 2015.ISBN 978-3-8497-0076-8. 128s. URL: https://www.beck-shop.de/bauer-einfuehrung-systemische-controlling/product/15446367
2. Mann R., Mayer E. *Controlling für Einsteiger. Rezeptbuch zum Selbstaufbau eines Gewinn Steuerungssystems (Ringeinband)*. Haufe-Lexware[in German. 2000
3. Deyhle A. Controller-Praxis. Verlag für Controllingwissen.2007. 978-3-7775-0018-8 (ISBN)
4. Horvath,P. Controlling,11th ed.,Munich. 2009
5. Reichmann T. Controlling: Concepts of Management Control, Springer Berlin Heidelberg. 2011. 3642645461, 9783642645464 (ISBN)
6. Kupper H.U. Controlling. Aufl. – Stuttgart. 2005, 401p.
7. Hahn D., Hungenberg, H.. PuK, Planung und Kontrolle, Planungs- und Kontrollsysteme, Planungs- und Kostenrechnung, Wertorientierte Controllingkonzepte, 6. Aufl., Wiesbaden. 2001.
8. Weber J. . Einführung in das Controlling, 6. Aufl., Stuttgart. 1995
9. Терещенко О.О. Контролінг у системі антикризового управління підприємством. Фінанси України. №12. 2001, с. 56-63
10. Цигилик І.І., Мозіль О.І., Кірдякіна Н.В. Контролінг в системі управління. Актуальні проблеми економіки. №3(45). 2005, с. 117-123
11. Морозов Д.М. Сучасна концепція контролінгу в контексті корегування фінансових планів. Актуальні проблеми економіки. №11(53). 2005,с. 136-148
12. Петренко С. Н.. Контроллинг. Навчальний посібник. К. : Ніка-Центр, Ельга, 2004, 328 с.
13. Капліна А. І. Контролінг у системі ефективного управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8630 https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.70
14. Баюра Д. Концептуальні засади науково – методичного забезпечення контролінгу в управлінні підприємством. Ефективна економіка №2,2015
15. Скоробогатова Н. Особливості контролінгу в сучасних умовах господарювання. ЕКОНОМІЧНИЙ ВІСНИК НТУУ «КПІ», 2015, с.311-317
16. Коробка С.. Теоретичні аспекти впровадження контролінгу в систему управління підприємством. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (5), 2021, с. 65-71.
17. Бойко В., Вінник В. Інструменти контролінгу в системі економічної безпеки підприємства. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (9), 2021, с. 40-47.
18. Одрехівський М. В., Пшик-Ковальська О. О. Проблеми формування системи контролінгу міжнародної інноваційної діяльності підприємств. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку № 1 (7), 2022, с.215-223
19. Кузнецова Г. В. Антикризове управління промисловими підприємствами на основі формування механізму стратегічного контролінгу. Бізнес Інформ. №2. 2019. с. 348–353. URL:https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-348-353
20. Демчук Н. І., Ткаченко Г.А. Фінансовий контролінг як ключовий елемент в забезпеченні економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. - №1. 2019. с. 155-162. URL:http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/7457
21. Кальченко О. (2022) Концептуальні засади фінансового контролінгу на промислових підприємствах. Проблеми і перспективи економіки та управління, 4. с.291-300
22. Гоголь Т.А., Дмитренко А.В. Фінансовий контролінг як система ефективного управління спільною діяльністю підприємств. ФІНАНСОВІ ДОСЛІДЖ ЕННЯ № 1 (6), 2019
23. Ястремська О. М., Малярець Л.М. Теоретичні положення стратегічного контролінгу та основні методи його здійснення. Bulletin of the National Technical University «KhPI». Economic sciences . Харків : НТУ "ХПІ". № 2. 2019. с. 78-87.
24. Корбутяк А. Г., Шевчук Ю.О., Фінансовий контролінг як складова управління фінансами підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Вип. 39. 2021.

25. Матюха М. М. Проєкція становлення системи оперативного контролінгу [Електронний ресурс] ScientificWorldJournal (SWorldJournal). Issue 17, Part 1. 2023. P. 98-102. URL: https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj17-01-011

26. Тюріна, Н. М., Назарчук Т. В. & Гурницький, О. М., 2022. Реалізація контролінгу для координування системи управління підприємством в кризових умовах. УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ТЕХНІКИ. 2022. ТОМ 7. № 4., С.63-68. http://ujae.org.ua/realizatsiya-kontrolingu-dlya-koordynuvannya-systemy-upravlinnya-pidpryyemstvom-v-kryzovyh-umovah/

27. Ложачевська О.М., Заяц О.В., Виноградова К.В., Кужель Я.Г. Місце контролінгу в системі управління підприємством. Економічні науки. № 4 (80).Квітень. 2020. с. 331 - 335 https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-68 УДК 658

28. Вареник В.М., Шпуряка О.В. Фінансовий контролінг на підприємстві: інструменти та оцінка результативності. Нобелівський вісник. № 1 (12), 2019. с. 6-12

29. Vollmuth J. Hilmar (Controlling-Instrumente von A - Z: Die wichtigsten Werkzeuge zur Unternehmenssteuerung (Haufe Praxisratgeber). 2007. ISBN: 9783448087062

References

1. Bauer G. Einführung in das systemische Controlling. Auflage. Heidelberg. Carl Auer Verlag. 2015.ISBN 978-3-8497-0076-8. 128s. URL: https://www.beck-shop.de/bauer-einfuehrung-systemische-controlling/product/15446367

2. Mann R., Mayer E. Controlling für Einsteiger. Rezeptbuch zum Selbstaufbau eines Gewinn Steuerungssystems (Ringeinband). Haufe-Lexware[in German. 2000

3. Deyhle A. Controller-Praxis. Verlag für Controllingwissen.2007. 978-3-7775-0018-8 (ISBN)

4. Horvath,P. Controlling,11th ed.,Munich. 2009

5. Reichmann T. Controlling: Concepts of Management Control, Springer Berlin Heidelberg. 2011. 3642645461, 9783642645464 (ISBN)

6. Kupper H.U. Controlling. Aufl. – Stuttgart. 2005, 401r.

7. Hahn D., Hungenberg, H.. PuK, Planung und Kontrolle, Planungs- und Kontrollsysteme, Planungs- und Kostenrechnung, Wertorientierte Controllingkonzepte, 6. Aufl., Wiesbaden. 2001.

8. Weber J. . Einführung in das Controlling, 6. Aufl., Stuttgart. 1995

9. Tereshchenko O.O. Kontrolinh u systemi antykryzovoho upravlinnia pidpryiemstvom. Finansy Ukrainy. №12. 2001, s. 56-63

10. Tsyhylyk I.I., Mozil O.I., Kirdiakina N.V. Kontrolinh v systemi upravlinnia. Aktualni problemy ekonomiky. №3(45). 2005, s. 117-123

11. Morozov D.M. Suchasna kontseptsiia kontrolinhu v konteksti korehuvannia finansovykh planiv. Aktualni problemy ekonomiky. №11(53). 2005,s. 136-148

12. Petrenko S. N.. Kontrollynh. Navchalnyi posibnyk. K. : Nika-Tsentr, Elha, 2004, 328 s.

13. Kaplina, A. (2021), "Controlling in the system of effective management", *Efektyvna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8630 https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.70

14. Baiura D. Kontseptualni zasady naukovo – metodychnoho zabezpechennia kontrolinhu v upravlinni pidpryiemstvom. Efektyvna ekonomika №2,2015

15. Skorobohatova N. Osoblyvosti kontrolinhu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. EKONOMIChNYI VISNYK NTUU «KPI», 2015, s.311-317

16. Korobka S.. Teoretychni aspekty vprovadzhennia kontrolinhu v systemu upravlinnia pidpryiemstvom. Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Ekonomika, (5), 2021, s. 65-71.

17. Boiko V., Vinnyk V. Instrumenty kontrolinhu v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva. Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Ekonomika, (9), 2021, s. 40-47.

18. Odrekhivskyi M. V., Pshyk-Kovalska O. O. Problemy formuvannia systemy kontrolinhu mizhnarodnoi innovatsiinoi diialnosti pidpryiemstv. Menedzhment ta pidpryiemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku № 1 (7), 2022, s.215-223

19. Kuznetsova H. V. Antykryzove upravlinnia promyslovymy pidpryiemstvamy na osnovi formuvannia mekhanizmu stratehichnoho kontrolinhu. Biznes Inform. №2. 2019. s. 348–353. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-2-348-353

20. Demchuk N. I., Tkachenko H.A. Finansovyi kontrolinh yak kliuchovyi element v zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva. Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu nafty i hazu. Seriia: Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti. - №1. 2019. s. 155-162. URL:http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/7457

21. Kalchenko O. (2022) Kontseptualni zasady finansovoho kontrolinhu na promyslovykh pidpryiemstvakh. Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia, 4. s.291-300

22. Hohol T.A., Dmytrenko A.V. Finansovyi kontrolinh yak systema efektyvnoho upravlinnia spilnoiu diialnistiu pidpryiemstv. FINANSOVI DOSLIDZh ENNIa № 1 (6), 2019

23. Iastremska O. M., Maliarets L.M. Teoretychni polozhennia stratehichnoho kontrolinhu ta osnovni metody yoho zdiisnennia. Bulletin of the National Technical University «KhPI». Economic sciences . Kharkiv : NTU "KhPI". № 2. 2019. s. 78-87.

24. Korbutiak A. H., Shevchuk Yu.O., Finansovyi kontrolinh yak skladova upravlinnia finansamy pidpryiemstva. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Vyp. 39. 2021.

25. Matiukha M. M. Proiektsiia stanovlennia systemy operatyvnoho kontrolinhu [Elektronnyi resurs] ScientificWorldJournal (SWorldJournal). Issue 17, Part 1. 2023. P. 98-102. URL: https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj17-01-011

26. Tiurina, N. M., Nazarchuk T. V. & Hurnytskyi, O. M., 2022. Realizatsiia kontrolinhu dlia koordynuvannia systemy upravlinnia pidpryiemstvom v kryzovykh umovakh. UKRAINSKYI ZhURNAL PRYKLADNOI EKONOMIKY TA TEKhNIKY. 2022. TOM 7. № 4., S.63-68. http://ujae.org.ua/realizatsiya-kontrolingu-dlya-koordynuvannya-systemy-upravlinnya-pidpryyemstvom-v-kryzovyh-umovah/

27. Lozhachevska O.M., Zaiats O.V., Vynohradova K.V., Kuzhel Ya.H. Mistse kontrolinhu v systemi upravlinnia pidpryiemstvom. Ekonomichni nauky. № 4 (80).Kviten. 2020. s. 331 - 335 https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-68 UDK 658

28. Varenyk V.M., Shpuriaka O.V. Finansovyi kontrolinh na pidpryiemstvi: instrumenty ta otsinka rezultatyvnosti. Nobelivskyi visnyk. № 1 (12), 2019. s. 6-12

29. Vollmuth J. Hilmar (Controlling-Instrumente von A - Z: Die wichtigsten Werkzeuge zur Unternehmenssteuerung (Haufe Praxisratgeber). 2007. ISBN: 9783448087062